

Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 188/2025 vp eduskunnalle laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan lakivaliokunta pyytää Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa.

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi esitutkintalakia (myöh. ETL), oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia (myöh. ROL) ja oikeudenkäymiskaarta (myöh. OK).

Esityksen tarkoituksena on sujuvoittaa rikosprosessia. Esityksen mukaan esitutkinnan ja syyteharkinnan osalta muutettaisiin asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämistä ja käsittelyä, rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuutta, toimenpiteistä luopumista, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta, loppulausuntomenettelyä ja päätösten perusteluvelvollisuutta. Lainsäädäntöön lisättäisiin säännökset oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittamisesta kuulusteltavalle sekä tiedottamisesta esitutkinnassa. Lisäksi mahdollistettaisiin yleistiedoksiannon käyttö ja rikosilmoituksen liittäminen samasta rikoksesta tehdylle aikaisemmalle ilmoitukselle.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyn osalta mahdollistettaisiin haasteen puhelintiedoksi-anto silloin, kun asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä tai vastaajan poissaolosta huolimatta. Vastaavaa menettelyä voitaisiin käyttää myös haastemiehen tavatessa sattumalta jonkun haastettavan. Kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn soveltamisaloja laajennettaisiin korottamalla enimmäisrangaistuksia ja sujuvoittamalla näiden menettelyjen käyttöä.

Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan rikosoikeudenhoidon resurssien nykyistä oikeudenmukaisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa kohdentamista. Rikosprosessia sujuvoittamalla voidaan antaa oikeusturvaa tehokkaammin ja lyhentää käsittelyaikoja.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan keväällä 2026.

2 Asiantuntijalausunto

2.1 Yleistä

Ehdotetut lainsäädäntömuutokset ovat kokonaisuudessaan kannatettavia.

Muutokset eivät yksittäisinä ole kovinkaan suuria, mutta ne kohdentuvat erityisesti massarikostutkintaan, joissa pienilläkin muutoksilla mahdolliset ajalliset säästöt ja vapautuvat

resurssit voivat olla suuria. Paikallispoliisissa käsiteltäessä suuria rikosmassoja on toiminnan tehokkuus ja sujuvat prosessit ensiarvioisen tärkeitä myös asianosaisten oikeusturvan kannalta.

Rikosprosessin sujuvoittaminen ja toivottavasti nopeutuminen on kaikkien asianosaisten edunmukaista. Asianosaisten oikeusturva ei muutoksista vaarannu. Yksityisoikeudellisten vaatimusten selvittämättä jättäminen rikosprosessin aikana ei poissulje mahdollisuuksia esittää mahdollisia vaatimuksia itse rikosprosessin myöhemmässä vaiheessa tai erillisenä siviilikanteena. Rikosilmoituksen kirjaamatta jättämisenkin osalta ilmoituksen tehneelle tulee ilmoittaa, ettei rikosilmoitusta asiasta ole kirjattu ja tämän jälkeen toiminnasta on mahdollista vähintään kannella.

Toiminnan tehostuminen ja prosessin aikana tietyistä toimisto luopuminen ei tarkoita sitä, että esimerkiksi esitutkintaviranomaisten määrää voitaisiin vähentää tai viranomaisten henkilöstöresurssin ja prosessin oheiskustannuksissa tulisi varsinaista säästöä. Hyöty tulee ennen kaikkea siitä, että resurssia vapautuu vakavampien rikosasioiden selvittämiseen, mahdolliseen ennalta estävään toimintaan sekä esitutkintaviranomaisella on paremmat toimintaedellytykset selviytyä sille laissa säädetyistä tehtävistä.

2.2 Asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittäminen

Esitetty muutos ETL 1:2.1 §:n 3 kohtaan on tarpeellinen. Voimassa oleva säännös esitutkinnassa selvitettävistä asioista velvoittaa esitutkintaviranomaista lähtökohtaisesti selvittämään myös asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset. Asianomistajien passiivisuus viivästyttää toisinaan muuten valmiin esitutinnan eteenpäin saattamista.

Ehdotettu muutos, jonka mukaan jatkossa esitutkinnassa selvitetään asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus varaamalla hänelle tilaisuus sen esittämiseen kohtuullisessa ajassa. Lain esitöissä ja ehdotetuissa pykälissä ei ole otettu kantaa siihen, mitä *kohtuullisella ajalla* tarkoitetaan. Kohtuullisen ajan arvioinnissa tulee varmasti ottaa huomioon kyseessä olevan asian laatu sekä asianosaisten mahdollisuus ilmoittaa vaatimuksensa, mutta kohtuullisena aikana pidettäneen aikaa parista viikosta kuukauteen tai pariin.

Prosessia sujuvoittaa myös se, jos jatkossa syyttäjä pystyy jo esitutinnan aikana tekemään päätöksen, ettei aja asianomistajan yksityisoikeudellisia vaatimuksia. Vakiintuneen käytännön mukaan jo nyt vakavammissa rikosasioissa asianomistajilla on avustajat, jotka huolehtivat korvausvaatimusten ajamisesta. Syyttäjät eivät tällä hetkelläkään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 9 §:n 1 momentin nojalla aja muita kuin asianomistajien konkreettisiin laskuihin perustuvia vaatimuksia. Esimerkiksi väkivaltarikoksissa mahdolliset kipuun ja särkyyn liittyvät vaatimukset edellyttävät erikseen henkilötodistelua. Asianomistajan kannalta on parempi, mitä varhaisemmassa vaiheessa hän saa tiedon siitä, että syyttäjä ei aja korvausvaatimuksia. Tällöin asianomistajalle jää paremmin aikaa itse varautua mahdollisten vaatimusten esittämiseen.

2.3 Rikosilmoituksen kirjaaminen

Ehdotetut ETL 3:1 §:n muutokset ovat kannatettavia. Tällä hetkellä rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuus on varsin ehdoton ja esitutkintaviranomaisella kuluu merkittävästi työaika sellaista ilmoitusten kirjaamiseen, jotka on tehty enemmänkin häirintätarkoituksessa, tai eivät ole rikoksia eivätkä anna viranomaisille aihetta toimenpiteisiin.

Esitys, jonka mukaan saman ilmoittajan samasta asiasta tekemät useat ilmoitukset voidaan yhdistää ja käsitellä yhdessä on tarkoituksenmukainen. Tällä sujuvoitetaan esitutkintaprosessia ilmoitusten vastaanotto- ja kirjaamisvaiheessa sekä monesti varmistetaan se, että samaan kokonaisuuteen liittyvät asiat käsitellään samalla kertaa. Tällä hetkellä rikosilmoitusten tekeminen hieman eri aikaan on voinut käytännössä johtaa siihen, että asiat ovat pirstoutuneet.

Ilmoitusten yhdistäminen ei vaikuta tai tuo muutoksia siihen, miten esitutkintaviranomaisen tulee asiat käsitellä. Esitutkintaviranomaisen on jatkossakin huolehdittava siitä, että yhdistämisen johdosta ei mikään yksittäinen asia jää käsittelemättä. Joissain tapauksissa salassapitosäännökset voivat johtaa siihen, että ilmoitusten yhdistäminen ei kuitenkaan ole mahdollista. Tämä ei poista mahdollisuutta käsitellä asioita kuitenkin yhtenä kokonaisuutena erillisillä ilmoituksilla.

Ehdotusta siitä, että *ilmoitusta ei kirjata rikosilmoituksena, jos kehotusta täydentää puutteellista ilmoitusta ei noudateta ja ilmoitus on asian laatu huomioon ottaen olennaisesti puutteellinen tai on ilmeistä, ettei rikosta ole tehty*, on kannatettava. Poliisille tehdään paljon aiheettomia rikosilmoituksia sekä ilmoituksia selvästi häirintätarkoituksessa ja myös ilmoitetaan asioista, joissa ei ole syytä epäillä rikosta. Sähköisten rikosilmoitusten jättömahdollisuuden myötä kynnys ilmoitusten tekemiseen poliisille tuntuu madaltuneen. Nykytilanteessa jokaisesta asiasta tulee kirjata ilmoitus ja se päättää asianmukaisella tavalla, mihin kuluu huomattavasti resursseja.

Toiminta ja prosessit tehostuvat ennen kaikkea vaiheessa, kun esitutkintaviranomaisten tietojärjestelmät saadaan päivitettyä siten, että myös ne tukevat ja mahdollistavat prosessiekonomista työskentelyä.

Pykälään ehdotettu lisäys, jonka mukaan ilmoituksen kirjaamatta jättämisestä on tarvittaessa tehtävä päätös 11 luvun 1 §:n mukaisesti, on oikeusturvan kannalta perusteltu. Nyt rajanveto, koska esitutkintapäätös tulee kirjata jää kuitenkin puhtaasti yksittäisen virkamiehen harkinnanvaraan, koska lain esitöissä ei ole otettu mitään varovaistakaan kantaa siihen, missä tilanteissa esitutkintapäätöksen kirjaaminen olisi tarpeen.

2.4 Esitutinnan toimittamatta jättäminen ja lopettaminen

Ehdotettu ETL 3:9 muutos on kannatettava. Nykytilanteessa tutkinnanjohtaja voi omalla päätöksellään päättää vähäisiä rikosasioista, joissa asianomistajalla ei ole vaatimuksia, mutta vastaavat vähäiset rikosasiat, joissa asianomistaja esittää vaatimuksia, ohjautuvat syyttäjälle rajoitusprosessiin.

Ehdotettu muutos ei oletettavasti tule vaikuttamaan vähäisenä päätettävien tai rajoitettavien rikosasioiden määriin, vaan ainoastaan keventää niihin liittyvää menettelyä ja näin vapauttaa resurssia myös syyttäjäpuolelta. Vähäisyyden arviointiin ei esitetä muutoksia ja jatkossakin rikoksella aiheutettu vahinko sekä yksityinen ja yleinen etu tulee ottaa huomioon päätöksiä tehtäessä. Epäselvissä tilanteissa esitutkintaviranomaisen tulisi edelleen esittää esitutkintaa rajoitettavaksi ETL 3:10 perusteella.

2.5 Ilmoitus epäillyn oikeuksista ja ennen kuulustelua tehtävät ilmoitukset

Ehdotettu ETL 4:16.1 §:n 8 kohdan lisäys *epäillylle ilmoitettavista oikeuksista* on kannatettava.

Vakiintunut käytäntö on jo nyt se, että kuulustelujen yhteydessä tai varsinkin sovittelu-suostumuksia selvittäessä epäillylle kerrotaan myös lieventämisperusteista samassa yhteydessä, kun hänelle kerrotaan oikeudesta olla myötävaikuttamatta asian selvittämiseen. Lakiin tehtävän muutoksen merkitys on lähinnä se, että vakiintunut käytäntö kirjataan lakiin. Esitutkintaviranomainen ei ole voinut aiemmin eikä muutoksen jälkeenkään antaa lupauksia lievennystä tuomioista, eli lakiin tehtävillä muutoksilla ei ole vaikutusta tähän asiaan.

Myös ETL 7:10.5 §:n lisäys *kuulusteltavalle ennen kuulustelua tehtävistä ilmoituksista lähettämällä ne kuulusteltavalle* etukäteen on kannatettava. Jo tälläkin hetkellä varsinkin sähköpostikuulusteluissa ilmoitukset hoidetaan kuulustelun yhteydessä lähetettävillä lomakkeilla ja oikeudet ja velvollisuudet toimitaan usein myös sähköpostitse välitettyjen kuulustelukutsujen yhteydessä.

Nykykäytäntö on kuitenkin se, että asiat on käyty vielä erikseen kuulustelun yhteydessä uudelleen tarkasti läpi, mikä on vienyt aikaa. Prosessin keventyminen siten, että ilmoitukset on voitu toimittaa etukäteen ja kuulustelun yhteydessä vain varmistetaan, että kuultava on perehtynyt näihin, sujuvoittanee prosessia.

Lain esitöissä on nostettu esiin se, että menettelyn soveltuvuutta olisi arvioitava tapauskohtaisesti. Vakavammissa rikosepäilyissä, varsinkaan, jos kuultavalla ei ole avustajaa, voitaneen edelleen lähteä siitä, että oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittaminen ei voi jäädä sen varaan, että kuultava itse perehtyy asiaan lomakkeen kautta. Myöskin varsinkin vakavammissa rikosasioissa tulee esiin jälkikäteisiä väitteitä, ettei oikeuksia ja velvollisuuksia ole kerrottu ennen kuulusteluita. Oletettavasti ehdotettu muutos tulee tehostamaan juuri massarikosten tutkintaa.

2.6 Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyö ja loppulausuntomenettely

Lakiehdotusten tavoitteet esitutkintayhteistyön kehittämiseksi ovat kannatettavia. Laissa on kuitenkin jo nyt säädetty riittävällä tasolla syyttäjän ja poliisin yhteistyövelvollisuudesta.

Yhteistyön toteuttamisen tavoista on tarkoituksenmukaisinta säätää lakia alemman tasoisella sääntelyllä tai ohjata ohjeilla. Poliisin ja syyttäjien välistä yhteistyötä ohjaa muun

muassa Poliisihallituksen syyttäjien ohjeen kanssa yhteneväinen ohje syyttäjälle ilmoitettavista rikosasioista ja pakkokeinoista (POL-2023-55661), missä on 26) kohtainen listaus tilanteista / rikoksista, joissa poliisin tulee tehdä syyttäjälle ennakoilmoitus syyttäjäh-teistyön aloittamiseksi.

Yhteistyö alkaa ennakoilmoituksesta syyttäjälle. Ennakoilmoituksia tehdään niin vanhentumisuhkaisista rikosasioista, oikeudellisesti monimutkaisista asioista kuin puhtaasti rangaistusasteikon perusteellakin. Ennakoilmoitettujen rikosasioiden määrä on laaja. Kyse voi olla hyvinkin yksinkertaisista ja selkeistä rikosasioista, jolloin velvollisuus neuvotella esimerkiksi näpistys tai lievistä vahingontekoasiasta ennen asian saattamista syyteharkintaan johtaisi mahdollisesti prosessien viivästymiseen ja lisäisi työkuormaa tarpeettomasti. Näissä asioissa tiiviimpään yhteistyöhön velvoittava lainsäädäntö ei ole kannatettavaa, koska nykyinen joustava sääntely mahdollistaa tällä hetkellä sekä esitutkintaviranomaisen että syyttäjien resurssien tarkoituksenmukaisen käytön, kun yhteistyön laatu määrittyy tarpeen eikä velvoittavan lainsäädännön mukaan.

Ehdotettu muutos lainsäädäntöön johtaisi oletettavasti siihen, että kynnys ennakoilmoitusten tekemiseen kasvaisi, mitä ei voitane pitää toivottavana. Jos lakiin säädetään velvollisuus tehdä yhteistyötä, tulisi kriteerit määritellä muutoin kuin että yhteistyötä on velvollisuus tehdä asioissa, joissa on tehty ennakoilmoitus.

Syyttäjien mahdollisuutta osallistua asian käsittelyyn etupainotteisesti, mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ei turvata velvoittavalla lainsäädännöllä, mikä lisää myös tarpeetoman yhteistyön määrää, vaan riittäväillä resursseilla syyttäjille.

Loppulausunto menettely on jo käytössä erityisesti laajoissa, vaativissa ja monimutkaisissa asioissa. Epäilty törkeäkään rikosnimike ei tarkoita sitä, että loppulausunto olisi asian laadun kannalta tarpeellinen. Loppulausuntomenettelyn osalta haasteena on se, että loppulausuntomenettelystä huolimatta samat avustajat, jotka ovat loppulausunnonkin jo antaneet, esittävät vielä lisätutkintapyyntöjä ennen pääkäsittelyä sellaisista seikoista, jotka ovat olleet tiedossa jo loppulausuntoa annettaessa. Tämä on tuotu hallituksen esityksessäkin esiin. Ongelma ei niinkään johdu yhteistyön puutteesta viranomaisien kesken esitutkinnan aikana, vaan avustajien muuttuneista toimintatavoista ja toisinaan vaikuttaisi keinoilta pitkittää prosessia.

Tarvetta suorittaa lisätutkintaa voitaisiin parhaiten vähentää varaamalla sekä syyttäjille että poliisille riittävät resurssit, jolloin tutkinnanjohtajat pystyisivät myös tavanomaisissa rikosasioissa huolehtimaan paremmin esitutkinnan laadusta ja perehtymään asioihin. Nyt, johtuen huomattavasti työpaineesta, voi yhdellä tutkinnanjohtajalla olla vastuullaan pitkälti yli tuhat rikosasiaa ja esitutkintapöytäkirjoja on tarkastettavana viikoittain jopa liki 100, mikä vaikuttaa huomattavasti aina yhteen asiaan käytettävissä olevaan aikaan. Kokemuksen mukaan myös nuorilla syyttäjillä on välillä epärealistisia käsityksiä siitä, mitä asioita voidaan selvittää ja lisätutkintapyyntöt ovat välillä myös perusteettomia.

2.7 Esitutkintapäätöksen perusteluvelvollisuuden keventäminen

Ehdotus ETL 11:1 §:n esitutkintapäätöksen perusteluvelvollisuuden keventämisestä on kannatettava.

Lainsäädäntö ei ole aiemmin ohjannut sisällöllisesti päätösten perusteluilta edellytettävää laajuutta, joten näin ollen käytäntö on jo aiemmin ajautunut siihen, että päätökset on perusteltu asian laadun ja laajuuden edellyttämällä tavalla. Vähäisemmissä rikosasioissa päätökset on perusteltu hyvinkin suppeasti. Päätöksiin on suoritettu laillisuusvalvontaa eli perustelut ovat varmasti pääosin riittävällä tasolla.

Näin ollen lainsäädäntömuutoksen jälkeen lainsäädäntö vahvistaa olemassa olevan tilan, eikä perusteluvelvollisuuden keventäminen oletettavasti tuo säästöä rikosprosessiin. Perustelujen laatuun ja laajuuteen voidaan parhaiten vaikuttaa varmistamalla päätöksiä kirjaavien

2.8 Yleistiedoksianto erityisen laajoissa rikosasioissa

Ehdotettu esitys kuulostaa perustellulta.

2.9 Esitutkinnasta tiedottaminen

Hallituksen esityksessä on tunnistettu hyvin ristiriitaiset tilanteet, joissa epäilty on itse avoimesti julkisuudessa kertonut itseensä kohdistuvista rikosepäilyistä ja viranomaiset eivät voi tietoa vahvistaa.

Uusi sääntely mahdollistaa paremmin sen, että epäillyistä rikoksista julkisuudessaakin liikkuva tietoa on mahdollisimman luotettavaa.

2.10 Rikosasioiden syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä koskevat muutosehdotukset

Ehdotetut muutokset koskien syyttämättäjättämispäätösten perusteluiden keventämistä, yleistiedoksiantoja, syyttäjän ratkaisua koskien asianomistajan yksityisoikeudellisten vaatimusten ajamista, haastehakemusta ja haastamista, asian ratkaisemista pääkäsitteilyä toimittamatta ja poissaolokäsittelyä, ovat kannatettavia.

3 Lopuksi

Sujuvien prosessien ja esitutinnan viivytyksettömän toimittamisen edellytyksenä on ennen kaikkea riittävät resurssit. Esitutkintaviranomaisen kannalta nyt pieniltä vaikuttavat muutokset mahdollistavat kuitenkin jatkossa paremmin poliisin resurssien tarkoituksenmukaisemman kohdentamisen. Muutokset vapauttavat resurssia esimerkiksi lasten ja nuorten rikosten sekä lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen tehokkaammin.

Asianosaisten oikeusturva ei muutoksilla vaarannu, vaan voidaan jopa päinvastoin ajatella, että kokonaisuudessaan muutokset johtavat siihen, että asioiden joutuisampi käsittely lisää asianosaisten mahdollisuuksia hakea ja saada oikeutta.

Krista Vallila, Rikostarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 11.02.2026 klo 10:05. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Itä-Uudenmaan poliisilaitos

Jokiniemenkuja 2, PL 98, 01301 Vantaa

kirjaamo.ita-uusimaa@poliisi.fi

Puhelin 0295 430 291, poliisi.fi